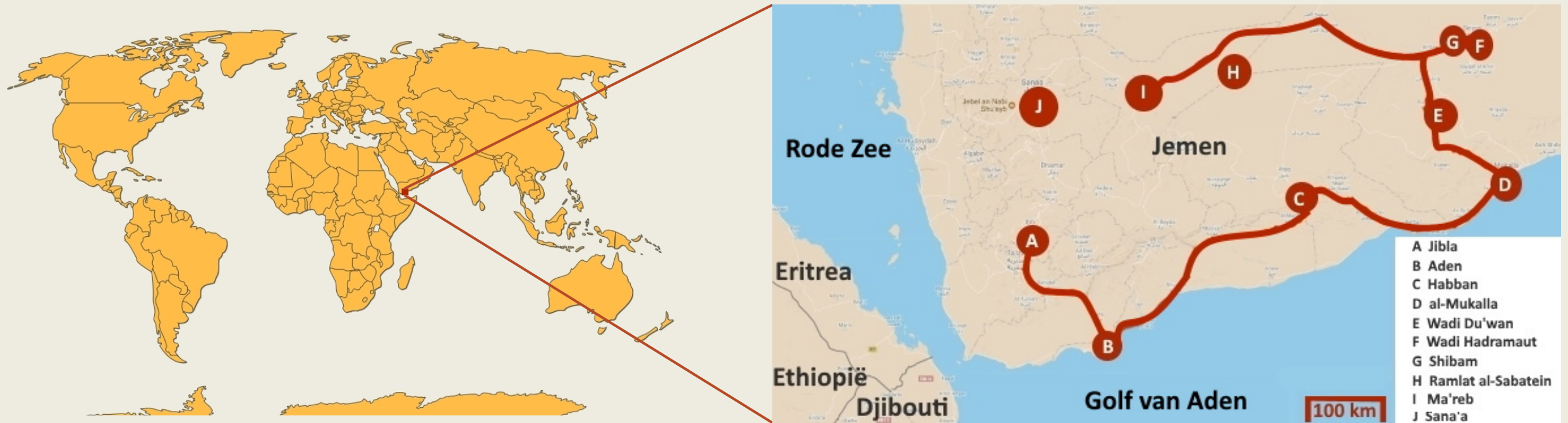

Veilig onderweg

Jemen | Anno 2006 – 2007

Met een snelle, horizontale beweging van zijn wijsvinger over zijn keel geeft een opgewonden man aan de kant van de weg ostentatief te kennen wat ons lot zou zijn, mocht hij het voor het zeggen hebben. Kennelijk houdt hij ons voor Amerikanen. Vannacht is in [Bagdad](#) immers Saddam Hoessein opgehangen. In volle *hadj*, op de dag van het Offerfeest, godbetert. Dat bericht is als een schokgolf door het Midden-Oosten gegaan. De plaatselijke *muezzin* gaat zelfs zo ver aan zijn namiddaggebed enkele verzen

toe te voegen, speciaal voor het zielenheil van de Iraakse dictator, vernemen we van onze reisgids Salem.

Vannacht is in Bagdad Saddam Hoessein opgehangen. In volle hadj, op de dag van het Offerfeest, godbetert

De spanning is te snijden. Even uitstappen en aan die man rustig uitleggen dat we *maar* Belgen zijn, lijkt niet echt een goed idee. Onze chauffeur Hamid houdt er dan ook stevig de vaart in. Ritten met de jeep zijn voor hem sowieso in de allereerste plaats pittig. Stuurbewegingen zijn hoekig en bruusk, bochten worden steevast langs de binnenkant genomen, snelheidsveranderingen gebeuren kort en krachtig. Ooit beschikte zijn jeep over veiligheidsgordels op de achterbank, maar van dat overmatig gewicht is hij gelukkig reeds lang verlost.

Graag pakt Hamid tijdens het rijden met de woordenschat uit die hij aan vorige contacten met Nederlandstalige toeristen overgehouden heeft. De belangrijkste vier woorden uit de taal van Vondel beheerst hij vlekkeloos.

Instappen is een marsbevel voor toeristen. *Eten* is de fase die het

kauwen van qat voorafgaat. Een *ezel* is elk levend wezen dat zich buiten zijn jeep bevindt. En *stof* is een vorm van luchtbezoedeling veroorzaakt door ezels.

Vruchteloos proberen we aan dat rijke vocabularium een vijfde concept toe te voegen – *stuur vasthouden*. Voorlopig wil dat niet zo goed lukken. Communiceren zonder je handen te gebruiken, voor Hamid is dat gewoon ondenkbaar.

Wolken strelen de toppen van de omringende bergen, maar in de vallei strooit de zon grootmoedig haar licht en haar warmte. Al gauw duikt van achter een scherpe bocht het zoveelste spectaculaire uitzicht op waarvoor Jemen zo befaamd is.

Aan de overkant van de vallei strekt zich het pittoreske stadje [Jibla](#) breed over de berghelling uit. Kleine, okerbruine wolkenkrabbertjes zijn het, de traditionele woningen van de

Jemenieten. Onderaan opgetrokken uit natuursteen, hogerop uit baksteen. Zelfs van op deze afstand zijn we onder de indruk van de rijkversierde gevels en de ramen met filigraanwerk in plaaster die zich in onze verrekijkers openbaren.

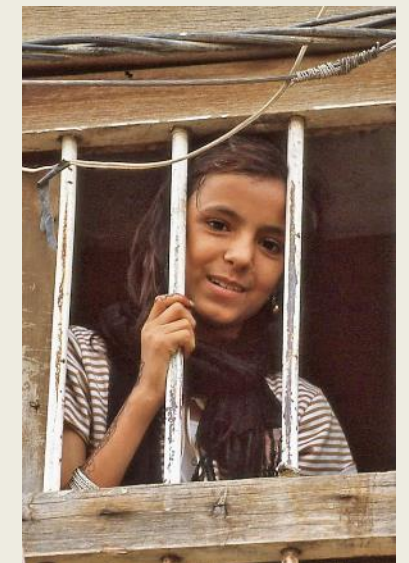
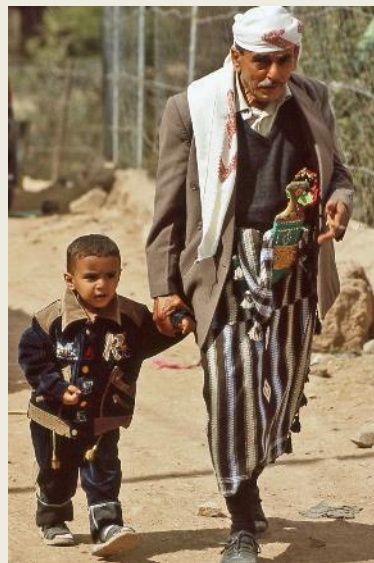
Kleine, okerbruine wolkenkrabbertjes zijn het, de traditionele woningen van de Jemenieten

Via hobbelige straatjes klimmen we te voet in het stadje omhoog. Houten balkonnetjes op de gevels van sommige huizen herinneren ons er aan dat de Turken hier ooit de scepter zwaaiden. Het waren overigens diezelfde Turken die in Noord-Jemen de *sharshaf* invoerden, het zwarte, alles verhullende gewaad dat het vrouwenlichaam aan de geile

blikken van mannen hoort te onttrekken. Enkel de ogen zijn nog via een smalle spleet zichtbaar. Na de fusie in 1990 heeft het conservatieve noorden die vestimentaire verplichting aan het seculiere zuiden opgedrongen.

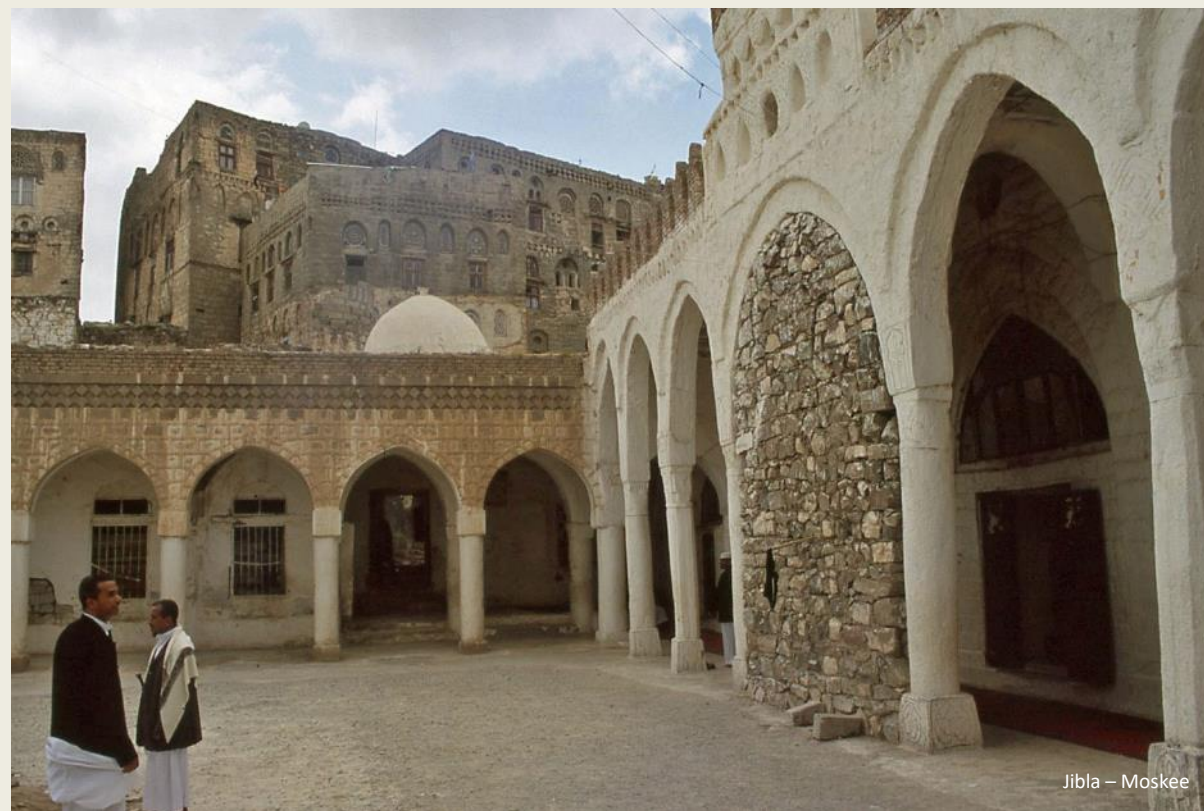
Zoals het tijdens het Offerfeest past, paraderen kinderen fier in hun paasbeste kleren. Jongetjes lopen onwennig in een heus grotemensenkostuum, inclusief das. Sommigen dragen vandaag aan hun heup zelfs hun allereerste *jambiya*, de traditionele Jemenitische dolk. Meisjes zijn dan weer in kleurrijke kledjes met bijbehorend handtasje getooid. Bloemen en strikjes smukken het haar op, armen en handen zijn vaak met tekeningen in henna versierd. Zolang de meisjes de puberteit niet bereikt hebben, kunnen ze zich zulke frivoliteiten veroorloven. Ten laatste als ze

veertien zijn, wordt de *sharshaf* hun dwangbuis. Levenslang.

Echt vanzelfsprekend is ons bezoek aan de moskee niet

Ooit was dit kleine Jibla de hoofdstad van wat later Noord-Jemen zou worden. Een samenloop van omstandigheden bracht er in 1086 koningin Arwa aan de macht. Daar wist ze zich tot aan haar dood in 1138 te handhaven, 92 jaar oud. Dat maakt haar samen met Zenobia van [Palmyra](#) en Bilqis van Seba één van de weinige sterke vrouwen die het in het Midden-Oosten tot koningin schopten. Toen Arwa de oude hoofdstad Sana'a de rug toekeerde en van Jibla haar residentie maakte, vond ze dat die nieuwe hoofdstad best een facelift kon gebruiken. De bouw van een paleis en een grote moskee was daar het gevolg van.

Jibla – Moskee

Echt vanzelfsprekend is ons bezoek aan die moskee niet. Wazige argumenten worden opgedist om ons als niet-islamieten te weren. Dat slaat nergens op, aldus Salem. Geduldig soebatten brengt ons stukje bij beetje tot op de binnenkoer aan de deur van de gebedshal. Enkele moslims zitten er te bidden. Meer dan een blik werpen door de deuropening wordt ons niet gegund.

Jammer, want in de noordwestelijke hoek, verscholen achter de pilaren, bevindt zich het schitterende graf van koningin Arwa. Bereidwillig biedt een jonge moslim zich aan om, beladen met onze fototoestellen, de nodige opnames te gaan maken. Van die taak kwijt hij zich voortreffelijk.

Door de soek kuieren we naar beneden. Op straat is iedereen in Offerfeeststemming.

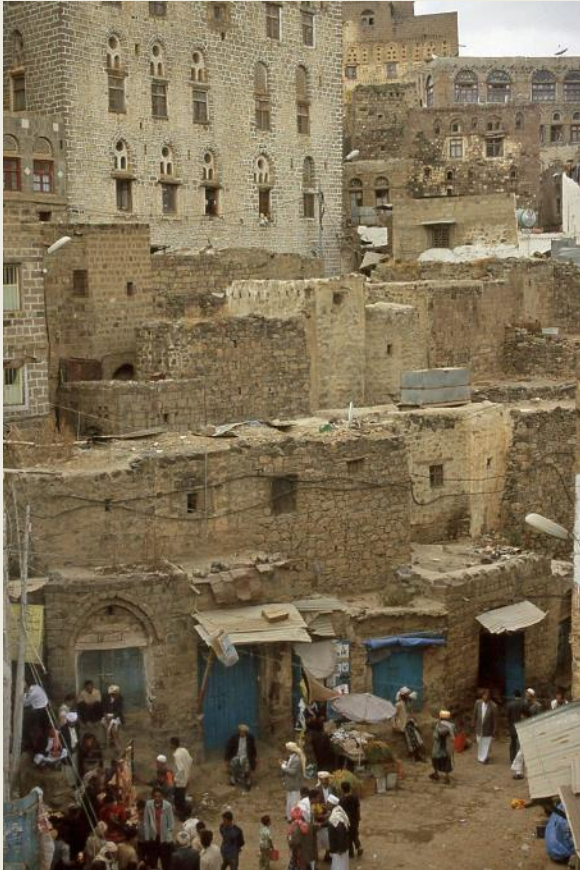

In de moskee

Graf van koningin Arwa

Hartelijke begroetingen worden uitgewisseld, inclusief innige omhelzingen en welgemeende kussen – uitsluitend tussen volwassen mannen, uiteraard. Langs de ruïnes van het oude paleis van koningin Arwa, volgens de legende 360 kamers groot, dalen we naar de jeeps af.

* * *

Zolang Hamids dagelijkse portie *qat* niet in

Paleis van koningin Arwa

het gedrang komt, is zijn goed humeur onverwoestbaar. Voorlopig hebben we dan ook niets te duchten, want in het hoogland staat niets een stipte bevoorrading in de weg. Straks, in de kuststreek en de Hadramaut, zou het er wel eens om kunnen spannen. *Qat* groeit immers uitsluitend op een hoogte van meer dan 2 000 m boven zeeniveau en moet dagvers zijn. Bewaren of stockeren is niet mogelijk.

Ooit was Jemen wereldwijd de enige leverancier van koffie. De naam van de havenstad al-Mokha werd zelfs een soortnaam voor koffie. Britten en Nederlanders wisten echter de koffieplant uit Jemen te smokkelen en in Indonesië en Brazilië aan de praat te krijgen. Jemens monopolie lag aan diggelen. Toen pas brak in Jemen het gebruik van *qat* door. Tegenwoordig mag Jemen zich zonder blikken of blozen de wereldhoofdstad van de *qat* noemen. Zelfs in Somalië, Eritrea, Djibouti en delen van Kenia zien ze verlangend uit naar

de leveringen uit Jemen. Naar Djibouti wordt zelfs dagelijks een speciale vlucht ingelegd, volledig met *qat* volgestouwd – *paradijsvogel* is de warmhartige koosnaam voor die vlucht.

Naar Djibouti wordt zelfs dagelijks een speciale vlucht ingelegd, volledig met qat volgestouwd

Qat kauwen, dat doe je uitsluitend in de namiddag, van net na het middagmaal tot net voor zonsondergang. En het zijn uitsluitend

Jibla

Binnenland van Zuid-Jemen

Qatplantage

mannen die het doen. Zodra Hamid zijn dagportie bemachtigd heeft en het plastic zakje met de kostbare inhoud aan het lichtpookje van zijn stuur heeft hangen, evolueert zijn gemoedsstemming van *andante* naar *vi-vace*. Liefdevol laat hij geregeld zijn vinger-toppen over het zakje glijden. Zo'n dagportie kost hem 500 tot 800 riyal – ruim twee tot drie euro. Dag na dag, zeven dagen per week. Wil je dagelijks scoren, dan mag je niet te dun in de slappe was zitten. Toch ontkent Salem stellig dat er verwervingscriminaliteit zou zijn.

In deze regio hebben ondernemende Jemenieten ontdekt hoe lucratief het ontvoeren van toeristen wel kan zijn

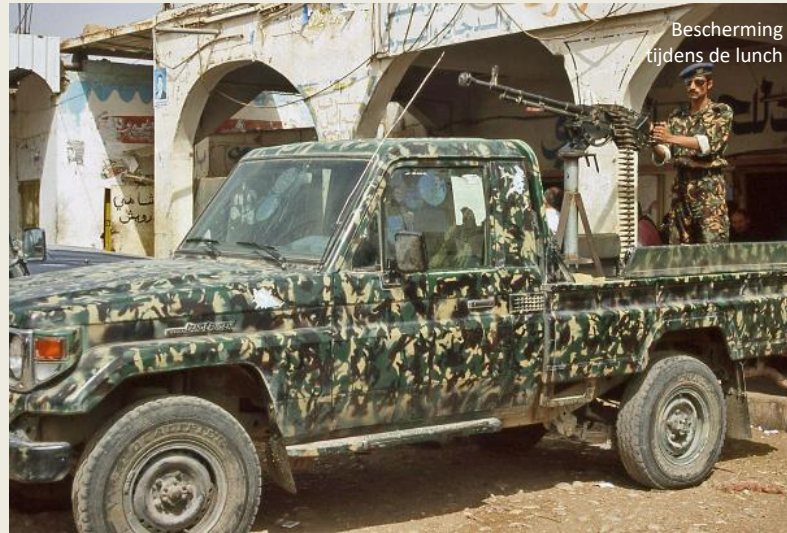
Het *laden* van de qat duurt meestal een uur. Eén voor één steek je de blaadjes in de mond, vermeng je ze met speeksel en kneed je ze

tot een bol. Vervolgens koester je deze bol urenlang in de holte van één van beide wangen – sommige mannen zijn linksdragend, sommige rechtsdragend. In de loop van dit proces sluit Hamid gaandeweg alle communicatiekanalen af. We krijgen beeld zonder klank. De blik wordt glazig, het oogwit wordt groter en lichtjes bloeedoorlopen, de alertheid verglijdt naar beate gelatenheid – de automatische piloot neemt over. Dat belet hem niet om midden op een drukke rotonde zijn gsm te beantwoorden en intussen alle andere chauffeurs voor ezels uit te schelden.

* * *

Van Aden gaat het oostwaarts door het bergachtige, deels vulkanische binnenland van Zuid-Jemen. Militaire escortes zullen ons de komende zes dagen permanent begeleiden, want in deze regio hebben ondernemende

Jemenieten ontdekt hoe lucratief het ontvoeren van toeristen wel kan zijn. Waar, wanneer en hoe we geëscorteerd zullen worden, weet zelfs Salem niet op voorhand.

Samen met zijn kalasjnikov wordt Yohamsalm netjes in het bagageruim van de eerste jeep opgeborgen

Voorlopig wil het met die escortes niet meezitten. Dat heeft minder met het geringe risico te maken, dan wel met het feit dat vandaag reeds zeven jeeps met westerse toeristen vertrokken zijn en dat zelfs aan de escortecapaciteit van de corrupte overheid grenzen zijn. Dus zoeven we zonder escorte oostwaarts. Gaandeweg verdwijnt de vegetatie en ontvouwt zich een Sahel-landschap. De Arabische zee is nog steeds binnen handbereik.

Na ruim honderd kilometer keren we die zee de rug toe en trekken het ruige bergland in. Niet geheel toevallig staat de militaire overheid net hier wel met een escorte paraat. Yohamsalm heet de brave soldaat van dienst. Samen met zijn kalasjnikov wordt hij netjes in het bagageruim van de eerste jeep opgeborgen, waar hij urenlang van het zicht op onze Samsonitekoffers kan genieten. Om onduidelijke redenen ruilen we zo'n vijftig kilometer verder Yohamsalm in voor Abdallah, een iets ouder exemplaar. Ter hoogte van de controlepost in [Al Ain](#), zo'n dertig kilometer verder, houdt Abdallah het voor bekeken en poetst de plaat. Maar zijn chefs zien dat anders. Met een weerzin van hier tot Tokyo klimt Abdallah netjes terug in het bagageruim van de eerste jeep.

Qat na de lunch

Habban

Lamaten

Grillige rotsbergen met een delicate vegetatie van acaciabomen, aloë en doornige struiken nopen ons tot een fotostop in *the middle of nowhere*. Uit de stoffige verte nadert een haveloze Somalische waterverkooper te voet, beladen met volle waterkannen. In zijn koopwaar is niemand geïnteresseerd. Even raadselachtig als hij gekomen is, verdwijnt hij opnieuw de stoffige verte in.

Ondertussen heeft Abdallah het korte opont-houd naar zijn hand weten te zetten. Hij

maant een naderende jeep van de veiligheids politie aan te stoppen. Vervolgens houdt hij samen met deze agenten twee burgerauto's aan waarin – oh, verrassing – qatverkopers met hun waar naar de markt op weg zijn. *Geheel spontaan* staan de qatverkopers enkele dagporties aan de militairen af. Niet zonder afgunst observeert Hamid het gemak waarmee de qat van eigenaar verandert.

Zodra we verder rijden, blijkt Hadar,

één van de agenten in het blauwe uniform van de veiligheids politie, de plaats van Abdallah ingenomen te hebben. In al-Amrah wordt Hadar zonder veel plichtplegingen door Mehsim in beige camouflagepak vervangen. Een militair dus. Mehsim ziet deze job evenmin zitten als zijn voorgangers, want zodra hij daar de kans toe ziet, wipt hij amper twintig kilometer verder ter hoogte van een controlepost uit de jeep. Prompt stoot hij op een officier. Van de conversatie die zich vervolgens

ontwikkelt, verstaan we geen jota. Maar de gebaren en de lichaamstaal spreken boekdelen. *Zitten blijven, Mehsim*, is de boodschap. Nukkig nestelt ie zich opnieuw in het bagageruim van de jeep.

De vaudeville der escortes belet ons niet van het fascinerende landschap te genieten. De brede vallei met lage bomen maakt geleidelijk plaats voor gebergte met sterk geplooid gesteentelagen, dat op zijn beurt in een uitgestrekte zanderige vlakte met acaciabegroeiing overgaat.

Vijftig kilometer verder, bij de volgende controlepost, heeft Mehsim zijn zaakjes beter voor elkaar. Amper staat de jeep stil, of hij kiest het hazenpad in een zorgvuldig gekozen richting – een richting waar geen enkele officier te bekennen valt. Even zijn we zonder es-

corte, maar lang zal dat niet duren. Het middaguur nadert immers met rasse schreden. De volgende escorte zal dus op onze kosten mogen lunchen, een traktaat dat geen enkele soldaat wil missen. Dat er plots een Toyota-pick-up met zo maar even vier soldaten in kaki opdaagt om ons te beschermen, is dan ook geen echte verrassing.

Een eind verder kruisen we een witte pick-up van de politie. Met hun koplampen wisselen onze kaki's signalen van verstandhouding uit met de witte pick-up. De kaki's maken rechtsomkeer, de witte pick-up neemt de escorte over. We zijn dus belazerd. De kaki's hebben immers hun vergoeding voor benzine, begeleiding en lunch al op zak en zijn nu de pijp uit. Straks zullen die van de witte pick-up schaamteloos dezelfde vergoeding opeisen.

Maar dat is buiten Salem gerekend. Voor

trucs van de voor past hij. Druk gesticulerend ventileert hij bij de eerstvolgende stop zijn ongenoegen. Terwijl wij ons vergapen aan de gigantische landschappen, de gelaagde rotsformaties en de zandvlaktes met hun frêle begroeiing, slaagt hij er in de politieagenten met een lunch tevreden te stellen. Niets minder, niets meer.

Bijna had de escortevaudeville het ons doen vergeten, maar het schilderachtige stadje Habban drukt ons terug met de neus op de feiten – Jemen is fabelachtig mooi, met stip één van de mooiste landen ter wereld. Niet zonder succes steekt het fascinerende landschap zowel de Amerikaanse Monument Valley als de Jordaanse Wadi Rum naar de kroon.

In de verte, te midden van dat grandioze decor, ligt het tweeduizend jaar oude Habban.

De huizen hebben er dezelfde structuur als in de hoofdstad Sana'a, legt Salem uit. Zulke huizen zijn in principe de stek van de uitgebreide familie. De familievader woont er met zijn vrouw, zijn ongehuwde dochters, zijn zonen en hun vrouwen en kinderen.

Jemen is fabelachtig mooi, met stip één van de mooiste landen ter wereld

Om al dat volk te huisvesten is veel ruimte nodig. De leemstenen huizen zijn dan ook vijf tot zes verdiepingen hoog. De benedenverdieping wordt steeds als opslagplaats en als stal voor het vee en de huisdieren gebruikt. Hogerop bevinden zich de privévertrekken van de familieleden, met helemaal bovenaan de *mafradj*. De mooiste kamer van het huis is dat, speciaal ingericht om gasten te ontvangen en te onderhouden. Rond een centrale

Arabishe Zee
nabij al-Mukalla

Gehoornde spookkrab

Gebed op het strand

steunpilaar wentelt de trap naar boven, zodat bezoekers de *mafradj* kunnen bereiken zonder de privéruimten te betreden waar de vrouwen zich ophouden.

* * *

Zonder escorte vatten we vanuit de havenstad [al-Mukalla](#) aan de Arabische Zee de beklimming aan van het twee- tot driehonderd meter hoge plateau dat een groot deel van Zuid-Jemen bedekt. Een onbewoonbare rotswoestijn lijkt het, maar schijn bedriegt. Hier en daar trekken brede ravijnen of *wadi's* diepe littekens door dit landschap. Zo steil zijn de wanden, dat je een kloof pas opmerkt als je er bij manier van spreken op de rand staat. Dan kijk je op idyllisch groene oases neer, waar eeuwenoude dorpjes gedijen.

Kronkelend en slingerend voert de weg ons doorheen het boomloze stenenlandschap –

Klim naar het plateau

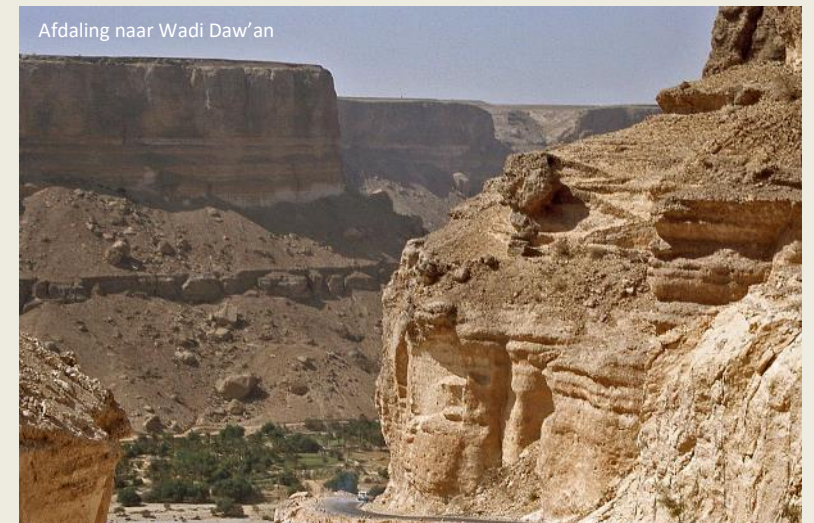
niet meer dan wat schaarse struiken weten zich hier te handhaven. Heel af en toe laten enkele wilde kamelen zich opmerken. Een stijve bries giert over het plateau – prompt trekt Salem een extra wolletje aan. Een roedel wilde honden teert op het afval van een winderig relais.

*Zo steil zijn de wanden van de kloven,
dat je ze pas opmerkt als je er bij ma-
nier van spreken op de rand staat*

In een bescheiden bedoeïenennederzetting schenken ze thee voor reizigers. Op een barbecue liggen gebraden kippenboutjes woestijnzand te verzamelen. In de laadbak van een Toyota-pick-up wacht een kameel lui op zijn baas. Speelse jongeren hebben een volwassen gier te pakken gekregen. Het dier is gewond aan zijn linkerpoot, maar wordt

Ras Howaira

Afdaling naar Wadi Daw'an

Afdaling naar Wadi Daw'an

Wadi Daw'an

meedogenloos vastgebonden aan een waterkraan om tot een pijnlijke attractie uit te groeien.

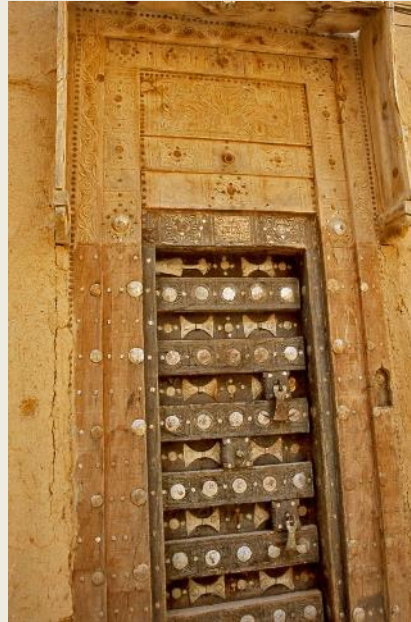
De troosteloze steenwoestijn lijkt zich eindeloos ver uit te strekken. Tot de weg volkomen onverwacht een kloof induikt en ons een verbluffend panorama over de vruchtbare [Wadi Daw'an](#) biedt. Honderden dadelpalmen en cederboompjes creëren een behaaglijke oase van groen in de woestijn.

Onder de indruk van het decor kuieren we naar beneden. Kennelijk is de vallei in goeden doen – met dank aan financiële injecties uit Saoedi-Arabië. De statige, grote huizen zijn meestal goed onderhouden of van recente datum. Vooral de kleurrijke, rijk versierde houten deuren trekken steeds opnieuw onze aandacht. Ook al zijn de huizen hermetisch dicht en de straten leeg en verlaten, overal horen we stemmen, vooral van kinderen. Alleen idiote toeristen wagen zich op dit bloedhete middaguur buiten op straat.

Vooral de kleurrijke, rijk versierde houten deuren trekken steeds op-nieuw onze aandacht

Slechts een vijftigtal kilometer zuidwaarts in deze kloof liggen de *roots* van de familie bin Laden. Nog voor de eerste wereldoorlog emigreerde een lid van die clan, Mohammed bin Laden, naar Saoedi-Arabië om er sjeik en stinkend rijk te worden. Over zijn echtelijke verbintenissen verschillen de bronnen nogal van mening. Het moeten er tussen de tien en de tweentwintig geweest zijn, het aantal vrouwen waarmee de man getrouwd was. Maar nooit met meer dan vier tegelijkertijd – volkomen in overeenstemming met de *sharia* dus. Daar kwamen meer dan vijftig kinderen uit voort. Nummer 17 in die lange rij was Osama bin Laden.

uitstekende staat, reflectoren markeren de rijstroken, er duiken zowaar verkeerslichten op.

Maar Jemen blijft Jemen. De bewaker van het hotel begroet ons met de kalasnikov in de hand. Een ezel balkt ons de nacht in.

* * *

Het Manhattan van de woestijn, zo noemen ze Shibam. Volkomen terecht overigens. In tegenstelling tot vele andere Jemenitische arendsnesten kleeft dit woestijnjuweel niet tegen een of andere bergkam, maar staat het midden in de vlakte op een rotsplateautje dat nauwelijks boven de droge rivierbedding uitrijst.

Ongeveer vijfhonderd wolkenkrabbertjes staan er schouder aan schouder, vijf tot acht

In volle duisternis bereiken we de vruchtbare Wadi Hadramaut – een twee kilometer brede, driehonderd meter diepe snede van

meer dan 160 km lang in het woestijnplateau. Ruim een half miljoen inwoners telt de vallei nu. Haar welvaart dankt ze aan haar positie op de wierookroute. Het wegdek is in

Hajjarein

Geitenhoedster met zwarte sharshaf en typische punthoed

Hajjarein

Shibam, het Manhattan
van de woestijn

verdiepingen hoog. In leemsteen, nota bene. Alle daken reiken tot vrijwel identiek dezelfde hoogte, ongeveer dertig meter boven het straatniveau, wat van het stadje een compacte blokkendoos maakt.

Als een egel sluit de stad zich voor de omgeving af, volledig door een stadsmuur omgeven. Eén poort slechts geeft

toegang tot de oude stad. Elk van de zowat 7 600 inwoners moet langs deze poort passeren. Vijandelijke troepen die indertijd het plan opvatten om met olifanten de stadspoort in te beuken, dachten wel twee keer na zodra ze de scherpe metalen pinnen zagen waarmee de monumentale deuren uitgerust zijn.

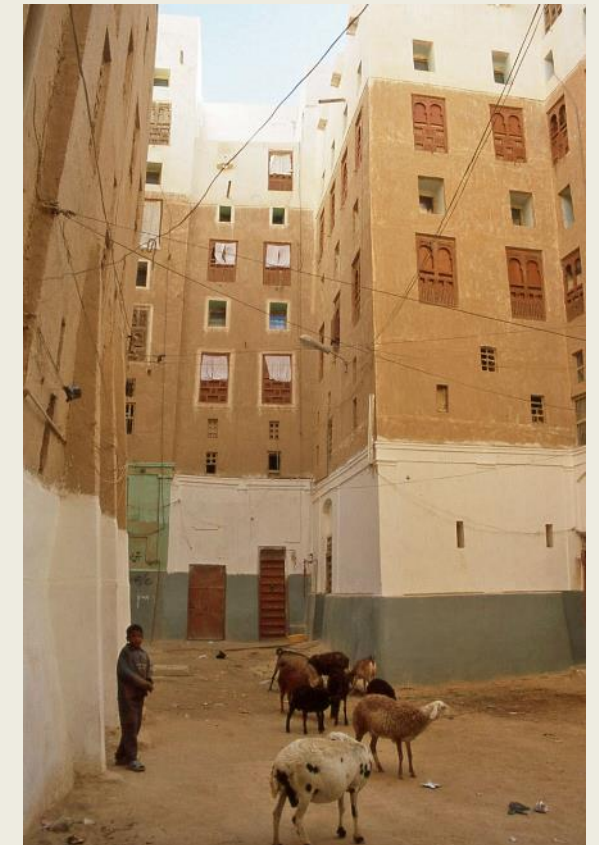
Ook wij stappen door deze poort

de begeesterende geur van wierook op het Sahat al-Husn-plein tegemoet. De *muezzins* zetten net de oproep voor het namiddaggebed in. Rechts rijst het oude paleis van de sultan op. Met het hoofd in de nek wandelen we naar de al-Jami-moskee, ons vergapend aan al die architectonische wonderen.

*Het Manhattan van de woestijn,
zo noemen ze Shibam. Volkomen
terecht overigens*

Eindeloos is de variëteit aan versieringen rond de venstertjes en op de ietwat naar achter hellende gevels. De houten deuren met hun grote *oeils-de-boeuf* zijn vaak rijkelijk uitgesneden. Op de hogere verdiepingen steken wc-kamertjes ongegeneerd als blinde erker-tjes uit de gevels. Menselijke ontlasting viel van daaruit in een vergaarbak op straat, klaar om op de velden uitgestrooid te worden.

Dozijnen geiten vinden in de smalle steegjes zelfstandig hun weg naar de eigen stal. Kinderhoofdjes beloeren ons van achter ramen

of spleten, soms van op zeer grote hoogte. Souvenirwinkels proberen munt te slaan uit de sporadische aanwezigheid van toeristen. Bij valavond strijken oudere mannen op het Sahat al-Husn-plein neer. Bedachtzaam aan hun waterpijp lebbierend spelen ze met de dominoblokjes en laten zich de behaaglijke avondkoelte welgevallen.

* * *

Terug naar de hoofdstad Sana'a. Die tocht zal ons dwars door de Ramlat al-Sabatein voeren, de woestijn in het hart van Jemen. Het territorium van enkele bedoeïenenstammen is dat, een zootje ongeregeld waarop zelfs de Jemenitische overheid geen vat krijgt. Escortes van militairen of politieagenten worden hier niet geduld. Als toeristen tegen gevaarlijke stammen beschermd moeten worden, dan zullen die gevaarlijke stammen dat zelf

wel doen. In een vaste beurtrol begeleiden ze de toeristen naar hun bestemming en strijken daar een bescheiden vergoeding voor op.

Als toeristen tegen gevaarlijke stammen beschermd moeten worden, dan zullen die gevaarlijke stammen dat zelf wel doen

Dat zo'n beschermheer na een zware escorte 's avonds op een christelijk uur terug bij moeder de vrouw wil zijn, dat spreekt voor zich. Een goede balans werk-privé is ook in Jemen belangrijk. Voor ons betekent dat vroeg opstaan en vroeg vertrekken. Om half vier in de ochtend tillen we de voeten naast het bed. Buiten is het nog wat kil. Hamid heeft zich ingeduffeld alsof hij op het punt staat naar Antarctica te vertrekken. In de verte zet de *muazzin* het ochtendgebed in.

Even na zes bereiken we de plek waar onze beschermheren Nadzji en Ali ons in hun Toyota Landcruiser opwachten. Nadzji – de man waarvoor wij zo vroeg moesten opstaan – ligt op de achterbank onder een deken te slapen, terwijl zijn zoon Ali achter het stuur plaatsneemt. Op de passagierszetel liggen twee kalasjnikovs binnen handbereik. Je weet maar nooit.

Probleemloos passeren we een drietal militaire controleposten. Sommige rotsformaties lijken zo uit Monument Valley weggeslopen te zijn. Gaandeweg gaat het landschap in een vlakke woestijn over, aan weerszijden begrensd door rotswanden die de randen van de wadi vormen. Controleposten blijven elkaar om de 10 tot 15 km opvolgen en leggen ons geen strobreed in de weg.

Vanaf Kushum al-Ainam wachten ons de

zandpistes van de woestijn. Lucht wordt uit de banden van de jeeps gelaten om het draagvlak te verbreden. Met het echte werk voor de boeg neemt Nadzji het stuur van Ali over. Met honderdtwintig per uur – beduidend sneller dan daarstraks op de asfaltweg – racen we door een woestijn zo plat als een pannenkoek.

Bij wijze van afwisseling hebben Nadzji en Ali wat spektakel in petto. Ik krijg een kalasjnikov in de handen geduwd, *om eens te proberen*. Veiligheidshalve heeft Nadzji de auto-maat uitgeschakeld – in automatische stand spuwt dit aanvalswapen 600 kogels per minuut. Een lege petfles op respectabele afstand fungeert als doelwit. In de juiste handen is de AK-47 nauwkeurig genoeg om op een afstand van 1 500 m doel te treffen. In mijn handen lukt dat zelfs niet op een afstand van enkele tientallen meters. Maar de

loodzware terugslag van het wapen verrast. Hallucinant, als je bedenkt dat de kogels met dezelfde impact het lichaam van het slachtoffer binnendringen – zo nodig tien per seconde. Officiële schattingen maken gewag van 50 tot 60 miljoen vuurwapens in Jemen. Dat zijn er drie tot vier per hoofd van de bevolking, vrouwen en kinderen inbegrepen.

Officiële schattingen maken gewag van 50 tot 60 miljoen vuurwapens in Jemen – drie tot vier per hoofd van de bevolking

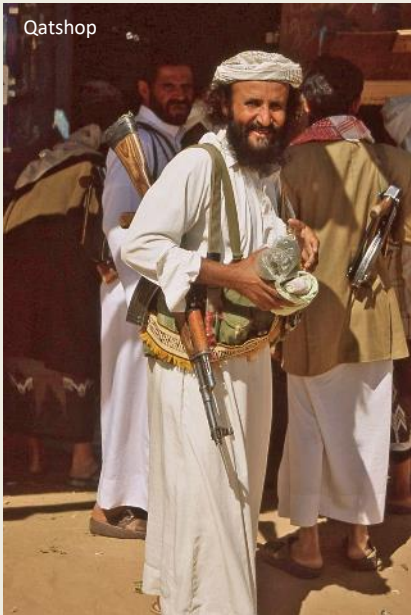
Door een licht golvend duinenlandschap zoeven we verder zuidwestwaarts en kruisen de ene duin na de andere. Toch slaagt de Ramlat al-Sabatein er niet in ons echt te bekoren. Hoe indrukwekkend dit uitgestrekte, desolate woestijnlandschap ook mag zijn, de pure, immer verrassende schoonheid van pakweg de Libische Acacusbergen zoek je

hier vergeefs. Enkele droge zoutafzettingen van een bassin dat uitzonderlijk wat regenwater vangt, vormen de spreekwoordelijke uitzondering.

Een eenzame getatoeëerde kameel staat haar jong te zogen. Haar voorpoten zijn aan elkaar vastgebonden, bedoeïenen kunnen dus niet veraf zijn. Verraderlijk fijn woestijnzand verrast Hamid nog even, maar hij weet op eigen kracht los te komen. Even later stoppen we in een tentenkamp te midden van een luidruchtige kudde kamelen. Netjes zetten we onze schoenen aan de kant, zijgen neer op het tapijt en nippen aan ons theetje. Handgemaakte sieraden doen de ronde, maar veranderen niet van eigenaar.

Ter hoogte van een militaire controlepost bereiken we even voor twaalfen het inktzwarte asfalt. Daarmee zit onze woestijntocht van

het Arabische schiereiland. Die macht had Ma'rib bijna uitsluitend aan zijn positie op de wierookroute te danken. Enkel op de zuidkust van het Arabisch schiereiland groeide immers de boom met het welriekende gomhars dat in het Midden-Oosten en het Middellandse Zeegebied zo gegeerd was.

Het is echter niet dit verhaal van de macht en de welstand van Seba dat tegenwoordig tot de verbeelding spreekt, wel de iconische uitstraling van één van zijn heersers – Bilqis, de koningin van Seba. Archeologisch bewijs voor haar bestaan is er niet eens. Toch schiet hoofdstuk 10 van het oudtestamentische eerste boek der Koningen woorden te kort

160 km er op. De chauffeurs prepareren hun banden voor de harde ondergrond. Mannen in traditionele *thobe*, met de kalasjnikov achtereelbaar over de schouder en de *jambiya* achter de riem, verdringen zich rond een qatshop. Voorlopig blijft het landschap wat het was – een quasi vlakke zandwoestijn.

Het profiel van de banden van zijn jeep onderscheidt zich nauwelijks van dat van een biljartbal

Plots dwingt een klapband Nadzji slingerend de rand van de weg op te zoeken. Verbazen hoeft dat niet echt – het profiel van de banden van zijn jeep onderscheidt zich nauwelijks van dat van een biljartbal. Maar het reservewiel geeft geen kik. De verroeste

schroeven houden het wiel onwrikbaar op zijn plaats. Genreus stelt onze chauffeur Whaled dan maar zijn reservewiel ter beschikking.

Naarmate we westwaarts vorderen, wordt de militaire overheid moediger en durft ze zich weerom te manifesteren – we ontwaren een verdekt opgesteld legerkamp, een mitrailleur op het dak van een gebouw, een pick-up met bemand geschut in de laadbak.

* * *

Zo belanden we in Ma'rib. Ooit bloeide hier één van de beroemdste, maar ook meest enigmatische beschavingen ooit, met name het rijk van Seba. Op zijn hoogtepunt was Seba machtiger dan om het even welk rijk op

Ma'rib

om de glans en de glitter te beschrijven van haar staatsbezoek aan Salomo, koning van Israël, in de 10e eeuw v.Chr. De antieke roddelpers smulde ervan en meende zelfs te weten dat uit die hartelijke ontmoeting een mannelijke telg voortspoot. Onder de naam Menelik I zou deze koningstelt de eerste heerser van Ethiopië geworden zijn. Zelfs in de twintigste eeuw liet keizer Haile Selassie zich nog altijd *Erfzoon uit het zaad van koning Salomo* noemen.

Zelfs in de twintigste eeuw liet keizer Haile Selassie zich nog altijd Erfzoon uit het zaad van koning Salomo noemen

Mahram Bilqis en Arsh Bilqis, de Tempel en de Troon van Bilqis, zo noemen de Jemenieten de sites die we bezoeken. Volkomen ten onrechte, want deze sites dateren van omstreeks 400 v.Chr. – honderden jaren na de

Tempel van Bilqis

era van de legendarische koningin. Dat ze de mythische aantrekkingskracht van de koningin van Seba graag te gelde maken, kunnen we de Jemenieten amper euvel duiden.

Eeuwenlang fungeerden de sites als goedkope steengroeves voor de lokale bevolking. Dat heeft zijn sporen nagelaten. Van achter de draadafsluiting schouwen we wat van de gebouwen overblijft – acht pilaren, een wand van de grote ovale tempel, een monumentale trap met een prachtige beeldenrij van steenbokken. Enkele stenen vertonen sporen van het oorspronkelijke Sabaanse schrift. In een verborgen hoekje treffen we tien recent ontdekte tomben aan. Levensechte beeltenissen geven de hoofden van de overledenen weer.

Dat ondertussen twee groepen toeristen aan de hoede van de kaki's toevertrouwd zijn,

Levenschte beeltenissen
van overledenen

blijkt onoverkomelijke problemen te veroorzaken. Vertrekken zonder escorte mag niet, maar iemand om ons te escorteren is er niet. Uiteindelijk wordt dan toch een soldaat gevonden die ons zal vergezellen.

*Vertrekken zonder escorte
mag niet, maar iemand om
ons te escorteren is er niet*

Met tachtig kilometer per uur zoeven we door de stad, terwijl de Chinese vrijwilliger zich manmoedig aan de buitenkant van Hamids portier vastklampt, met de tippen van zijn tenen in wankel evenwicht op de treeplank.

Met hun kolderieke strapatsen creëren de militairen onbedoeld een sfeertje van nonchalante zorgeloosheid. Volkomen ten onrechte, zo zal over enkele maanden blijken.

Troon van Bilqis

Want dan zullen precies op deze plek zeven Spaanse toeristen en twee Jemenieten in hun jeeps om het leven komen bij een zelfmoordaanslag van Al Qaida.

[Top](#)

Jaak Palmans
© 2015, 2018

[Terug naar Pacomaja](#)

